

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен "доктор"

Автор на дисертационния труд: Маргарита Йорданова Котева,
докторантка към Института по български език, БАН

Тема на дисертационния труд: *Названия, свързани с храните и тяхното
приготвяне (лексикосемантична характеристика)*

Автор на становището: доц. д-р Красимира Алексова, Катедра по
български език, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и научно-приложно отношение

Несъмнената актуалност на представения за рецензиране дисертационен труд произтича от неговия обект, който, от една страна, е обвързан с базисна човешка дейност и нейния резултат – храната и нейното приготвяне, видяна не само като ежедневен акт, но и празнично-ритуално явление, а от друга страна, обект – значим за съвременната ни наука, която до този момент не е обобщила в едно изследване богатството на традиционната всекидневна кулинарна терминология в българските диалекти. Затова смятам, че дисертационният труд отговаря на необходимостта да бъдат събрани, класифицирани и анализирани (а в този смисъл и съхранени за следващите поколения) названията на храни и тяхното приготвяне – една от съвременна гледна точка динамично променяща се сфера на човешкото живеене.

2. Познания на дисертантката върху състоянието на проблема в научната литература

От текста на дисертационния труд проличава не само познаване на постиженията в тази сфера на съвременната наука като единство от етноложки, диалектоложки и лексикографски изследвания по темата за храната и нейното приготвяне, но и умение да се съпоставят и да се прилагат към собствения материал във връзка със защитаваната в труда гледна точка. Широката, но и задълбочена, информираност на дисертантката проличава и от общия брой на цитираните заглавия – 262 единици.

3. Избрана методика на изследването във връзка с поставените цели и задачи

Като се изходи от избрания обект – названия на всекидневни храни и напитки, а и названията на начина на приготвянето им в българските диалекти (от края на XIX до средата на XX в.), и от конкретния предмет на изследването – парадигматичните структурни особености на тези кулинарни названия и античните отношения между тях, и след това се направи съпоставка с поставените цели и задачи: класифицирането на този тип лексика в диалектите ни в тематични групи, подгрупи, микрогрупи и лексикосемантични групи, въз основа на семантични признаци, може да се твърди обосновано, че избраните методи: етнолингвистичният метод и методът на компонентния анализ, както и предпочетените подходи: системен и синхронно-типологически, не само гарантират адекватно и изчерпателно описание на обекта, но и извличане на изводи и обобщения, които са значими от научна и научно-приложна гледна точка.

Авторката е предпочела ономасиологичния подход като водещ при изучаване на своя обект и той □ е дал възможност да класифицира обемния емпиричен материал, с който разполага, с достатъчно обобщени групи, които по-нататък се подлагат на вторично поделяне. Приемам като основателно използването и на елементи от семасиологичния подход с цел изследване на семантичния обем и структурата на

всекидневните кулинарни названия, тъй като това е дало възможност в дисертацията да се търсят семантични връзки между названията на храни на макродиалектно равнище.

4. Аналитична характеристика на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд

Емпиричната база данни, която стои в основата на този дисертационен труд, включва единици, ексцерпирани от множество източници: етнографски и етнологички сборници, диалектни речници, научни архиви, статии, лексикални карти от обобщаващия том на „Български диалектен атлас“, карти от „Общеславянски лингвистически атлас“, както и единици, лично регистрирани от докторантката в две населени места (с. Дълбоки и гр. Костандово). Смятам, че това е достатъчно богата база данни, която гарантира изчерпателни класификации на тематичните и на лексикосемантичните групи кулинарна всекидневна лексика и достоверни заключения. Напълно ясно е, че абсолютно изчерпателно изследване на всички диалектни названия на храните и начините им на приготвяне едва ли е възможно, а още повече пък само въз основа на усилията на един изследовател (било то обобщаващ и постижения в други частни проучвания).

Приемам като основателно включването в изследването както на диалектни единици, така и на някои книжовни названия, защото по този начин се отчита връзката между диалектното богатство и книжовния език.

5. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Приносният характер според мене на рецензията се състои в предложената цялостна класификация и анализ на всекидневната кулинарна лексика в българските диалекти, която се базира на същностни за обекта на изследване критерии. А това е важна, при това изискваща се характеристика за всяка успешна класификационна схема. Названията във всяка от тематичните групи са разпределени в тематичните подгрупи въз основа на интегрални семантични признаци. Единиците от тематични микрогрупи са противопоставени в дисертационния труд по диференциални признаци. Към използваните критерии за класифициране можем да присъединим и делението на названията за храни в българските диалекти по мотивационни признаци. Този критерий е основателен, тъй като е дал възможност в дисертационния труд да се търси и представя връзката между езика и назоваваните обекти, т.е. описват се както мотивираните, така и немотивираните от днешна гледна точка названия от всекидневната кулинарна лексика в българските диалекти.

Детайлността на наблюденията проличава и във факта, че дисертантката разглежда и лексикосемантичните варианти на названията, тъй като в зависимост от водещия семантичен признак те могат да се включват в една или в няколко тематични и лексикосемантични групи. Постигането на висока степен на изчерпателност във връзка с поставените цели и задачи се дължи и на резултатите, до които дисертантката е стигнала въз основа на приложния етнолингвистичен метод.

Смятам, че структурирането на изследователските наблюдения във всяка от групите е не само избрано в съответствие със спецификата на обекта и с целите на дисертационния труд, но и е гарантирало съпоставимостта на анализите между групите. В резултат на лексикосемантичния анализ авторката е достигнала до извода, че в тематичните и лексикосемантичните групи съществуват принципно еднакви системни отношения, които са изяснени в анализите на всяка група.

Пълнотата на анализите е постигната чрез разглеждане на обвързаността на названията във всяка тематична група с природо-географския фактор, стопанско-културния бит и религията. Този подход е дал възможност на дисертантката да

анализира семантичния обем на всяка от единиците от базата данни с кулинарни всекидневни названия във връзка с вътрешната логика на възникване на значенията.

Обект на анализи са и особеностите структурно-семантичните диалектизми от гледна точка на фонетичните и семантичните им разлики с книжовните им съответствия. Терминологичните диалектизми са представени в две групи: противопоставни и непротипоставни, което дава възможност да се направи съпоставка със съвременното назоваване.

6. Приносите в дисертационния труд

Изведените от дисертантката приноси отговарят на реално постигнатото в текста. Съществуват основания в дисертационния текст, които говорят, че те са лично дело на Маргарита Котева, като отчитам и целенасоченото позитивно въздействие на научния ръководител.

7. Публикации по дисертационния труд

По темата на дисертационния труд са направени 5 научни публикации: 3 в български научни издания и 2 в чуждестранни сборници. Посочената в списъка рецензия на книга с автор Илиана Генов-Пухалева приемам като допълнителна активност по темата.

8. Препоръки за бъдещо използване на научните и научно-приложните приноси

Не бих могла да изкажа мнение относно изчерпателността на посочената принадлежност на отделните кулинарни всекидневни названия към различни диалекти, но не изчерпателността според моето виждане е водещото в този труд – важно е, че е създадена матрица, намерен е ползотворен подход и работеща методика, която да бъде основа за обогатяването на класификациите, на семантичните анализи и на обобщенията.

9. Автореферат

Авторефератът отговаря на структурата и съдържанието на дисертационния труд и го представя вярно.

Въз основа на изтъкнатите положителни качества на дисертационния труд *Названия, свързани с храните и тяхното приготвяне (лексикосемантична характеристика* и на приносите в него смятам, че на Маргарита Котева може да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“ и ще гласувам за това решение.

16.03.2015 г.

Красимира Алексова